

336.225.621.1(478)

UTILIZAREA METODELOR INDIRECTE DE ESTIMARE A OBLIGAȚIUNILOR FISCALE CA MODALITATE DE CON- FORMARE VOLUNTARĂ A PERSOANELOR FIZICE

Conf. univ. dr. hab. Nicolae PLATON, ASEM
platonanat@yahoo.com
Drd. Igor ȚURCANU, ASEM
igor.turcanu@sfs.md

Motto: *Conformarea voluntară reprezintă primul pas în educarea civismului fiscal al contribuabililor.*
(N. Platon, ex-șef al SFS)

Educarea civismului fiscal la contribuabili nu trebuie propagată prin constrângeri permanente, dar prin educarea acestuia în spiritul conformării voluntare. Numai prin această metodă pot fi obținute anumite performanțe în administrarea fiscală. Organizațiile internaționale de profil, precum: Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială etc., recomandă, în permanență, guvernelor țărilor aflate în curs de dezvoltare, că o bună administrare fiscală poate fi obținută numai printr-o politică bugetar-fiscală echilibrată, prin civism fiscal și conformare voluntară a contribuabililor.

Prezentul articol vine cu anumite sugestii și recomandări în vederea îmbunătățirii administrării fiscale prin utilizarea conformării voluntare, în raport cu persoanele fizice, contribuabili ai impunerii fiscale.

Cuvinte-cheie: *conformare voluntară, administrare fiscală, venituri, persoană fizică, contribuabili, impozite, metode indirecte de estimare.*

JEL: H 2.

Actualitatea temei

Situația mediului economic și gradul de dezvoltare ale Republicii Moldova depind de modul în care este gestionată politica bugetar-fiscală a țării și de modul în care se realizează colectarea impozitelor și taxelor de către Serviciul Fiscal de Stat.

Prin intermediul planificării bugetare, este stabilit cuantumul de încasări, care trebuie asi-

336.225.621.1(478)

USE OF INDIRECT METHODS OF ESTIMATING TAX LIABILITIES AS A WAY OF VOLUNTARY COMPLIANCE OF INDIVIDUALS

Assoc. Prof. PhD Hab. Nicolae PLATON, ASEM
platonanat@yahoo.com
PhD cand. Igor ȚURCANU, ASEM
igor.turcanu@sfs.md

Motto: *Voluntary compliance is the first step in educating the taxpayers' civic responsibility to comply with tax legislation.*
(N. Platon, former chief of STS)

Educating the taxpayers' civic responsibility to comply with tax legislation should be infiltrated not by permanent constraints, but by educating them in the spirit of voluntary compliance. This is the only method that makes possible the achievement of certain performances in tax administration. International profile organizations, such as: International Monetary Fund, World Bank, etc., constantly recommend to the developing countries' governments that good tax administration can be achieved only through a balanced tax-budget policy, taxpayers' civic responsibility to comply with tax legislation and taxpayers' voluntary compliance.

This article comes with certain suggestions and recommendations for improving tax administration by using voluntary compliance, in relation to individuals as taxpayers.

Keywords: *voluntary compliance, tax administration, income, individuals, taxpayers, taxes, indirect methods of estimation.*

JEL: H 2.

Topicality of the subject

The situation of the economic environment and the degree of development of the Republic of Moldova depend on how the tax-budget policy of the country is managed and on how the collection of taxes and fees is carried out by the State Tax Service.

By means of the budgetary planning, the amount of proceeds to be provided by the State

gurat de către Serviciul Fiscal de Stat, sunt stabilite perioadele de repartizare a veniturilor și a cheltuielilor aprobate, precum și limitele minime de realizat – în cazul veniturilor, respectiv nivelul maxim al cheltuielilor. Astfel, prin această modalitate, se poate asigura execuția echilibrată a Bugetului Public Național și a verigilor componente.

În cadrul dezbaterilor publice, sistemul fiscal și bugetar reprezintă un subiect permanent de discuție și analiză. De aceea, un aspect important, în formarea opiniei corecte asupra modului de administrare fiscală prin prisma conformării voluntare a persoanelor fizice, trebuie reflectat prin intermediul unei cercetări științifice, motiv care demonstrează actualitatea temei investigate.

Introducere

Ca parte integrantă a sistemului fiscal, sfera fiscalității cuprinde totalitatea reglementărilor legislative, principiilor, metodelor și tehnicilor de stabilire și percepere a impozitelor, taxelor sau a altor surse de constituire a veniturilor publice.

Indiferent de forma și modul de prelevare, întregul proces al impunerii trebuie realizat cu respectarea principiilor privind echitatea fiscală, principiilor de politică financiară și economică, precum și a celor de natură social-politică [6, p.29].

Prin instituirea prelevărilor fiscale, statul urmărește nu doar constituirea veniturilor sale sau finanțarea cheltuielilor publice, ci și „armonizarea intereselor și comportamentelor contribuabililor cu cele ale autorităților” [1, p.54].

În consecință, orice măsură de natură fiscală trebuie orientată către maximizarea colectării veniturilor și cheltuirea eficientă a banului public, totodată, fiind luate în considerare drepturile și obligațiile părților: contribuabili și autoritățile statului.

Din acest considerent, deducem că cea mai eficientă practică de administrare fiscală nu ar fi constrângerea persoanei fizice – contribuabil, în vederea impunerii fiscale, ci educarea acestuia în spiritul civismului fiscal și al conformării voluntare.

Metode aplicate

La elaborarea prezentului articol, autorii au recurs la trei metode de cercetare, precum urmează:

- *metoda cercetării fundamentale*, care a permis culegerea informației necesare pentru reflectarea situației curente în domeniul administrării fiscale, concretizarea

Tax Service is established, the periods of distribution of the approved revenues and expenses, as well as the minimum limits to be achieved – in the case of revenues, respectively the maximum level of expenses, are established. Thus, by this method it is possible to ensure the balanced execution of the National Public Budget and its component parts.

In the public debates, the tax and budgetary system is a permanent topic of discussion and analysis. Therefore, an important aspect in forming the correct opinion on the way of tax administration in terms of voluntary compliance of the individuals should be reflected through scientific research, which demonstrates the actuality of the investigated topic.

Introduction

As an integral part of the tax system, the sphere of taxation comprises all the legal regulations, principles, methods and techniques for establishing and collecting taxes, fees or other sources of public revenue.

Regardless of the form and manner of the levy, the entire taxation process must be carried out in compliance with the principles of tax equity, the principles of financial and economic policy, as well as those of social and political nature [6, p.29].

By establishing tax levies, the state aims not only at constituting its revenues or financing public expenditures, but also at “harmonizing the taxpayers’ interests and behaviours with those of the authorities” [1, p.54].

Therefore, any tax measure should be oriented towards maximizing revenue collection and efficient spending of public money, while taking into account the rights and obligations of the parties: the taxpayers and the state authorities.

From this reason we deduce that, the most effective tax administration practice would be not the constraint of the individual – taxpayer, in order to tax him, but his education in the spirit of taxpayers’ civic responsibility to comply with tax legislation and voluntary compliance.

Methods applied

In the elaboration of this article, the authors used 3 research methods, as follows:

- *the method of fundamental research* that allowed: to gather the necessary information to reflect the current situation in the field of tax administration, to concretize the perspectives for the future,

perspectivelor pentru viitor, investigații sub formă de studii teoretice, care au dus la formarea unor concluzii practice științific argumentate;

- *metoda cercetării aplicative*, prin intermediul căreia au fost colectate date pentru direcționarea activității practice, în vederea creșterii muncii metodice și transpunerii în formă operațională a unor idei;
- *metoda istoriografică*, care a fost utilă pentru punerea în lumină a celor mai importante cercetări științifice, culegeri de materiale și articole la tema administrării fiscale, fiind aplicată, în special, pentru cunoașterea, explicarea și înțelegerea subiectului de cercetare.

Scopul cercetării îl reprezintă investigarea unor aspecte de administrare fiscală ce țin de utilizarea metodei de conformare voluntară a persoanelor fizice, subiecți ai impunerii fiscale, care este implementată de Serviciul Fiscal de Stat, în proces de colectare a impozitelor și taxelor aferente Bugetului Public Național.

Supportul teoretico-metodologic al temei investigate este asigurat de lucrările savanților, specialiștilor și experților, care au efectuat cercetări în acest domeniu și care au demonstrat că conformarea voluntară reprezintă un instrument eficient de administrare fiscală.

Relevanța articolului. Investigarea acestei teme a dat posibilitate autorilor să generalizeze anumite concluzii la acest subiect și, ca urmare, să propună Serviciului Fiscal de Stat, anumite soluții și recomandări în vederea eficientizării administrării fiscale prin prisma conformării voluntare a persoanelor fizice, ca subiecți ai impunerii fiscale.

Rezultate și discuții

Verificarea situației fiscale personale a persoanelor fizice cu privire la achitarea impozitului pe venit, trebuie să reprezinte o prioritate a Serviciului Fiscal de Stat (SFS), din considerentele neadmiterii posibilităților de evaziune fiscală din partea acestora.

În opinia noastră, SFS trebuie să decidă, prin alegere publică în cadrul instituțional al procesului administrativ, în privința modalităților de colectare a impozitelor, generate de persoanele fizice.

Există *trei căi* de colectare a impozitelor:

1. **Constrângerea** – folosirea puterii legislației fiscale pentru a forța persoanele fizice,

investigații în formă de teoretice studies, which led to the formation of scientifically argued practical conclusions;

- *the method of the applied research*, which was used for collecting data for directing the practical activity, in order to increase the methodical work and the transposition into operational form of some ideas;
- *the historiographic method*, which was useful for bringing to light the most important scientific researches, collections of materials and articles on the subject of tax administration, being applied in particular for the knowledge, explanation and understanding of the research topic.

The purpose of the research is the investigation of some aspects of tax administration related to the use of the method of voluntary compliance of the individuals, subjects of the taxation, which is implemented by the State Tax Service in the process of collecting the taxes and fees related to the National Public Budget.

The theoretical and methodological support of the investigated topic is provided by the works of scientists, specialists and experts, who carried out research in this field and who showed that voluntary compliance is an effective tool for tax administration.

Relevance of the article. The investigation of this topic gave the authors the opportunity to generalize certain conclusions on this subject, and, as a result, to propose to the State Tax Service certain solutions and recommendations in order to make tax administration more efficient, in the light of voluntary compliance of individuals as subjects of taxation.

Results and discussions

The verification of the personal tax situation of the individuals regarding the payment of the income tax must be a priority of the State Tax Service (STS), from the perspective of non-admitting the possibilities of tax evasion.

In our opinion, the STS should decide, by public choice within the institutional framework of the administrative process, on the methods of collecting taxes, generated by the individuals.

There are *three ways* of collecting taxes:

1. **Constraint** – the use of the power of tax legislation to force individuals to honor their tax obligations;
2. **Communication** – the use of communication channels to inform individuals

contribuabili ai impunerii fiscale, să-și onoreze obligațiunile fiscale;

2. **Comunicarea** – utilizarea canalelor de comunicare în vederea informării persoanelor fizice despre necesitatea îndeplinirii obligațiunii fiscale;
3. **Conformarea voluntară** – calcularea corectă, raportarea și achitarea deplină și la timp la buget a obligației fiscale de către contribuabil în mod benevol.

Intervenția selectivă a SFS, în raport cu persoanele fizice, este destul de problematică, din lipsa resurselor umane. SFS nu poate fi sigur de faptul că constrângerea sau campaniile de comunicare vor asigura efectul scontat. Eficiența administrării fiscale va fi resimțită numai atunci, când persoanele fizice, subiecți ai impunerii fiscale, vor conștientiza despre necesitatea achitării impozitelor, pentru ca statul să-și îndeplinească obligațiunile sale economice și sociale către populația țării. Impozitele percepute de către stat vizează, pe lângă asigurarea resurselor financiare necesare obținerii bunurilor publice, realizarea programului de distribuire a acestora. Astfel, incidența diferențiată a instrumentelor fiscale poate genera o apropiere relativă a veniturilor și, totodată, un transfer de venituri către segmentele cu populație defavorizată [4, p.60].

Practica internațională ne demonstrează că cea mai eficientă cale de colectare a impozitelor este conformarea voluntară. Astfel, în opinia reprezentanților Fondului Monetar Internațional, activitățile desfășurate de SFS trebuie să fie canalizate în direcția conformării voluntare din partea persoanelor fizice, respectându-se, totodată, drepturile și obligațiile de natură patrimonială, a fluxurilor financiare și a oricăror altor elemente relevante pentru stabilirea situației fiscale reale a persoanei fizice verificate.

Pentru a fi mai expliciti în ceea ce urmează a fi prezentat în acest articol, este necesară trecerea în revistă a câtorva noțiuni, care au tangență cu aplicarea metodelor indirecte de estimare a veniturilor persoanelor fizice, pentru conformarea voluntară ulterioară a acestora.

În conformitate cu articolul 6 alineat 1, al Codului fiscal al Republicii Moldova, **impozitul este o plată obligatorie cu titlu gratuit, care nu ține de efectuarea unor acțiuni determinate și concrete de către organul împuternicit sau de către persoana cu funcții de răspundere a acestuia pentru sau în raport cu contribuabilul care a achitat această plată** [2, p.16].

about the necessity of fulfilling the tax liabilities;

3. **Voluntary compliance** – the correct calculation, reporting, full and timely payment of tax liabilities by the taxpayer on a voluntary basis.

The selective intervention of the STS in relation to the individuals is quite problematic, due to the lack of human resources. STS cannot be sure that the constraint or communication campaigns will ensure the expected effect. The efficiency of the tax administration will be felt only when the individuals, subjects of taxation, will be aware of the necessity of paying the taxes, so that the state could fulfill its economic and social obligations towards the population of the country. The taxes levied by the state, apart from the fact that aims to provide the financial resources necessary to obtain public goods, also aims to carry out their distribution program. Thus, the differentiated incidence of tax instruments can generate a relative approximation of income and, at the same time, a transfer of income to the segments with disadvantaged population [4, p.60].

International practice shows that the most effective way of collecting taxes is voluntary compliance. Thus, according to the representatives of the International Monetary Fund, the activities carried out by the STS should be channeled in the direction of voluntary compliance of individuals, while respecting the rights and obligations of patrimonial nature, in the direction of the financial flows and any other relevant elements for establishing the real tax situation of the verified individual.

To be more specific in what is to be presented in this article, it is necessary to review some notions that relate to the application of indirect methods of estimating the individuals' income, for their subsequent voluntary compliance.

In accordance with article 6 paragraph 1 of the Tax Code of the Republic of Moldova, **tax is a compulsory payment with gratuitous title, which is not related to the performance of some specific and determined actions by the authorized body or the official thereof, for or in relation to the taxpayer who made this payment** [2, p.16].

At the same time, it is necessary to specify that **the taxable income is the gross income, including the fringe benefits granted by the**

Totodată, este necesar să se specifice că **venitul impozabil** este venitul brut, inclusiv facilitățile acordate de angajator, obținut de contribuabil din toate sursele, într-o anumită perioadă fiscală, cu excepția deducerilor și scutirilor, aferente acestui venit, la care are dreptul contribuabilul conform legislației fiscale [2, p.19].

Continuând logica expunerii și făcând referire la articolul 12 al Codului fiscal al Republicii Moldova, putem constata că **venitul estimat** este venitul apreciat (rezultat) prin aplicarea metodelor și surselor indirecte în cadrul controalelor fiscale [2, p.19].

Articolul 13 al Codului fiscal al Republicii Moldova stipulează că **subiecții ai impunerii fiscale** sunt: persoanele fizice rezidente, cetățeni ai Republicii Moldova, care nu desfășoară activități de întreprinzător și pe parcursul perioadei fiscale obțin venituri impozabile din orice surse aflate în Republica Moldova și în afara acesteia pentru activitatea lor în Republica Moldova; persoanele fizice rezidente, cetățeni ai Republicii Moldova, care nu desfășoară activități de întreprinzător, dar obțin venituri din investiții financiare din orice surse aflate în afara Republicii Moldova; persoanele fizice rezidente, cetățeni străini și apatrizi, care desfășoară activități pe teritoriul Republicii Moldova și obțin venituri din orice surse aflate în Republica Moldova și în afara țării pentru activitatea lor în Republica Moldova, cu excepția venitului din investiții și financiar din orice surse aflate în afara Republicii Moldova [2, p.20].

Cuantumul impozitului pe venit, pentru persoanele fizice în Republica Moldova, este stabilit în mărime de 12% din venitul anual impozabil.

La 01 ianuarie 2012, pentru prima dată în istoria modernă a țării, în Codul fiscal al Republicii Moldova, a fost introdus Capitolul 11¹ „Metode indirecte de estimare a venitului impozabil al persoanelor fizice”, care prevede metoda de determinare a venitului impozabil estimat prin intermediul analizei situației fiscale a persoanei fizice prin surse indirecte de informație [2, p.112].

În prezent, SFS, în activitatea sa, utilizează 4 metode indirecte de estimare a venitului impozabil. Aceste metode, precum și caracteristicile lor, sunt prezentate în tabelul 1.

employer, obtained by the taxpayer from all sources during a limited tax period, except for deductions and exemptions related to this income, to which the taxpayer is entitled according to tax legislation [2, p.19].

Continuing the narrative logic and referring to article 12 of the Tax Code of the Republic of Moldova, **the estimated income** is the income determined (resulted) by applying indirect methods and sources during tax audits [2, p.19].

Article 13 of the Tax Code of the Republic of Moldova stipulates that, **subjects of taxation** are: resident individuals, citizens of the Republic of Moldova who are not involved in entrepreneurial activity and during the fiscal period receive taxable income from any sources within the Republic of Moldova and any sources located outside the Republic of Moldova for their activity in the Republic of Moldova; resident individuals, citizens of the Republic of Moldova who are not involved in entrepreneurial activity and receive investment and financial income from any sources located outside the Republic of Moldova; resident individuals, foreign citizens and stateless persons who are involved in activities on the territory of the Republic of Moldova and receive income from any sources within the Republic of Moldova and from any sources located outside the Republic of Moldova for their activity in the Republic of Moldova, except for investment and financial income from any sources outside the Republic of Moldova [2, p.20].

The amount of income tax for individuals in the Republic of Moldova is set at 12% of the annual taxable income.

On January 1, 2012, for the first time in the modern history of the country, the Tax Code of the Republic of Moldova was supplemented with Chapter 11¹ „Indirect methods of estimating the taxable income of individuals”, which provides the method of determining the taxable income estimated through the analysis of the individual’s tax situation through indirect sources of information [2, p.112].

Currently, STS uses 4 indirect methods of estimating taxable income in its activity. These methods, as well as their characteristics, are presented in table 1.

Tabelul 1/ Table 1

**Metode indirecte de estimare a venitului impozabil/
Indirect methods of estimating taxable income**

Nr. crt./ No. crt.	Metode indirecte de estimare a venitului impozabil/ Indirect methods of estimating taxable income	Caracteristici/ Characteristics
1	2	3
1.	Metoda cheltuielilor/ Expenditures method	<p>Această metodă constă în compararea cheltuielilor individuale efectuate de către subiectul estimării cu veniturile declarate în perioada supusă verificării, iar diferența pozitivă dintre venitul impozabil estimat și venitul declarat constituie venitul impozabil nedeclarat/</p> <p>This method consists in comparing the individual expenses incurred by the subject of the estimation with the declared income during the period under review, and the positive difference between the estimated taxable income and the declared income represents the undeclared taxable income.</p>
2.	Metoda fluxului de mijloace bănești/ Cash-flow method	<p>Această metodă rezidă în compararea intrărilor/ieșirilor de sume în/din conturile bancare, precum și a intrărilor/ieșirilor de sume în numerar, cu sursele de venit și utilizarea acestora, iar diferența pozitivă dintre venitul impozabil estimat și venitul declarat constituie venit impozabil nedeclarat/</p> <p>This method consists in comparing inflows/outflows in/from bank accounts, as well as cash inflows/outflows, with the sources of income and their use, and the positive difference between the estimated taxable income and the declared income represents undeclared taxable income.</p>
3.	Metoda proprietății/ Property method	<p>Această metodă permite stabilirea venitului impozabil estimat, analizând creșterea și descreșterea proprietății subiectului estimării. Creșterea sau descreșterea valorii proprietății procurate sau înstrăinate se determină prin compararea valorii proprietății la începutul perioadei cu cea de la sfârșitul perioadei. Diferența pozitivă dintre venitul impozabil estimat și venitul declarat constituie venit impozabil nedeclarat/</p> <p>This method allows the establishment of the estimated taxable income, by analyzing the increase and decrease of the property of the subject of estimation. The increase or decrease of the value of the acquired or alienated property is determined by comparing the value of the property at the beginning of the period with the value at the end of the period. The positive difference between the estimated taxable income and the declared income represents undeclared taxable income.</p>

Continuarea tabelului 1/ Continuation of table 1

1	2	3
4.	Alte metode utilizate în practica internațională/ Other methods used in international practice	<p>Țările membre ale blocului comunitar utilizează o gamă largă de metode, care au ca scop contracararea evaziunii fiscale din partea persoanelor fizice. Aceste metode pot fi preluate și de Republica Moldova. Un exemplu elocvent de administrare fiscală eficientă îl constituie Republica Federală Germania, unde prin diverse surse și metode indirecte de estimare a venitului impozabil, persoanele fizice, practic, nu au nicio șansă de a ascunde veniturile lor/</p> <p>The member countries of the European Union use a wide range of methods, which are aimed at counteracting individuals' tax evasion. These methods can also be used by the Republic of Moldova. A striking example of effective tax administration is the Federal Republic of Germany, where through various sources and indirect methods of estimating taxable income, individuals have practically no chance of hiding their income.</p>

Sursa: elaborat de autori în baza Codului fiscal al Republicii Moldova/

Source: developed by authors based on the Tax Code of the Republic of Moldova

În procesul analizei și selectării persoanelor fizice, care urmează să fie supuse verificării, SFS întreprinde următoarele acțiuni:

- a) aplică metodele de analiză a riscurilor în scopul stabilirii domeniilor cu cel mai înalt nivel al riscurilor;
- b) selectează persoanele fizice, care vor fi supuse verificării fiscale prealabile.

Pentru selectarea persoanelor fizice, care urmează să fie supuse verificării, SFS utilizează informația furnizată de următoarele instituții, ca surse indirecte de informații:

- a) Agenția Servicii Publice;
- b) instituțiile financiare;
- c) Poliția de Frontieră;
- d) companiile turistice;
- e) companiile de asigurare;
- f) deținătorii de registre ale deținătorilor de valori mobiliare;
- g) Banca Națională a Moldovei;
- h) notarii;
- i) executorii judecătorești;
- j) birourile istoriilor de credit;
- k) persoanele care desfășoară activitate de întreprinzător;
- l) societățile de plată;
- m) societățile emitente de monedă electronică;
- n) furnizorii de servicii poștale.

Procedura de verificare a persoanelor fizice cu aplicarea metodelor indirecte de estimare se efectuează în trei etape, prezentate în tabelul 2.

In the process of analyzing and selecting the individuals to be subject to verification, STS undertakes the following actions:

- a) applies the methods of risk analysis with the purpose of establishing the areas with the highest level of risks;
- b) selects the individuals who will be subject to the preliminary tax verification.

In order to select the individuals to be subject to verification, STS uses the information provided by the following institutions, as indirect sources of information:

- a) Public Services Agency;
- b) financial institutions;
- c) Border Police;
- d) tourism companies;
- e) insurance companies;
- f) holders of securities holders register;
- g) National Bank of Moldova;
- h) notaries;
- i) bailiffs;
- j) credit history bureaus;
- k) persons carrying out entrepreneurial activity;
- l) payment companies;
- m) electronic money issuing companies;
- n) postal service providers.

The procedure of verifying the individuals by applying indirect estimation methods is performed in 3 stages, presented in table 2.

Tabelul 2/Table 2

**Etapele de verificare a persoanelor fizice cu aplicarea metodelor indirecte de estimare/
The stages of individuals' verification by applying the indirect estimation methods**

Nr. crt./ No. crt.	Etapale aplicării metodelor indirecte de estimare/ The stages of applying the indirect estimation methods	Caracteristici/ Characteristics
1.	<p>Analiza și selectarea persoanelor fizice care urmează a fi supuse verificării/ Analysis and selection of individuals to be subject to verification</p>	<p>Analiza de risc reprezintă principalul criteriu în activitatea SFS pentru identificarea riscurilor de nedeclarare a venitului impozabil de către persoanele fizice, în vederea selectării acestora pentru verificarea prealabilă. În procesul de selectare a persoanelor fizice, care vor fi supuse verificării fiscale prealabile, SFS identifică și evaluează riscurile de nedeclarare a veniturilor impozabile admise de către acestea/ The risk analysis represents the main criteria in the activity of the STS in identifying the risks of non-declaring the taxable income by the individuals, in order to select them for the preliminary verification. In the process of selecting the individuals who will be subject to the preliminary verification, the STS identifies and evaluates the risks of non-declaring the taxable income.</p>
2.	<p>Verificarea fiscală prealabilă din oficiul SFS a persoanei fizice/ Preliminary verification of the individual from the STS office</p>	<p>Această etapă constă în reconstituirea situației fiscale prealabile a persoanei fizice supuse verificării și compararea venitului impozabil estimat, ce decurge din situația fiscală constatată, cu venitul impozabil declarat de acesta. Raportul de verificare fiscală prealabilă conține toate constatările stabilite de SFS pe perioada desfășurării verificării, precum și propunerea de inițiere a controlului fiscal sau de încetare a procedurii de verificare/ This stage consists in reconstitution of the preliminary tax situation of the individual subject to the verification and comparison of the estimated taxable income arising from the ascertained tax situation with the taxable income declared by this. The preliminary tax verification report contains all the findings established by the STS during the verification process, as well as the proposal to initiate the tax audit or to end the verification procedure.</p>
3.	<p>Controlul fiscal/ Tax audit</p>	<p>În cazul în care diferența este mai mare de 300000 lei între veniturile impozabile estimate calculate în baza situației fiscale și veniturile impozabile declarate de persoana fizică, SFS va iniția controlul fiscal. La data inițierii controlului fiscal, persoana fizică va prezenta SFS toate documentele și/sau alte probe disponibile și/sau explicațiile necesare ce vizează obiectul controlului fiscal/ If the difference between the estimated taxable income determined on the basis of the tax situation and the taxable income declared by the individual exceeds MDL 300 000, STS will initiate the tax audit. At the date of the initiation of the tax audit, the individual will present to the STS all the documents and/or other available documentary evidence and/or the necessary explanations regarding the object of the tax audit.</p>

Sursa: elaborat de autori în baza Codului fiscal al Republicii Moldova/

Source: developed by authors based on the Tax Code of the Republic of Moldova

În opinia analiștilor economici și a experților în materie de administrare fiscală, introducerea acestui capitol a pus baza conformării voluntare din partea persoanelor fizice. Datele prezentate de Serviciul Fiscal de Stat în tabelul 3 demonstrează această tendință. Numărul persoanelor fizice, care prezintă declarația pe venit, este în creștere, iar sumele încasate de SFS sunt, de asemenea, în creștere.

According to economic analysts and tax administration experts, the introduction of this chapter served as basis for voluntary compliance by individuals. The data provided by the State Tax Service in table 3 demonstrate this trend. The number of individuals filing the income tax return and the amounts received by STS are increasing.

Tabelul 3/ Table 3

**Date cu privire la persoanele fizice care depun declarația pe venit la SFS/
Data on individuals filing income tax return to the STS**

Anul/ Year	Numărul de persoane fizice care au depus declarația de venit/ Number of individuals filing the income tax return	Venit suplimentar calculat la buget, mln. lei/ Additional revenue calculated to the budget, million MDL
2012	183 741	75,9
2013	205 223	81,9
2014	222 295	92,7
2015	219 343	107,3
2016	217 333	137,5
2017	204 360	170,9
2018	319 189	183,5

Sursa: elaborat de autori în baza datelor Serviciului Fiscal de Stat/

Source: developed by authors based on data from the State Tax Service

Prezintă interes datele cu privire la numărul de milionari înregistrați în Republica Moldova, conform declarațiilor pe venit prezentate. În tabelele 4 și 5, este reflectată dinamica milionarilor și a impozitului pe venit defalcat de aceștia la bugetul de stat.

The data regarding the number of millionaires registered in the Republic of Moldova, according to the submitted income tax returns, are of interest. Table 4 and table 5 reflect the dynamics of the millionaires and the income tax supplied to the state budget.

Tabelul 4/ Table 4

**Date cu privire la persoanele fizice milionari/
Data on millionaire individuals**

Anul/ Year	Numărul de persoane fizice milionari conform declarațiilor depuse (forma CET)/ Number of millionaire individuals according to the filed income tax returns (CET form)	Impozitul pe venit defalcat la bugetul de stat, mln. lei/ Revenue supplied to the state budget, million MDL
2012	191	51,62
2013	231	63,41
2014	314	79,57
2015	358	99,69
2016	422	109,74
2017	537	132,00
2018	293	120,40

Sursa: elaborat de autori în baza datelor Serviciului Fiscal de Stat/

Source: developed by authors based on data from the State Tax Service

Tabelul 5/ Table 5

Date cu privire la persoanele fizice milionari^{1/}
Data on millionaire individuals

Anul/ Year	Numărul de persoane fizice milionari/ Number of millionaire individuals	Impozit pe venit declarat, mln lei/ Declared income tax, million MDL
2015	721	202,85
2016	637	165,50
2017	1 792	399,48
2018	1 760	479,71

Sursa: elaborat de autori în baza datelor Serviciului Fiscal de Stat/

Source: developed by authors based on data from the State Tax Service

Pentru asigurarea unei activități de administrare fiscală echidistantă și corectă față de contribuabilii persoane fizice, subiecți ai impunerii fiscale, prezentăm mai jos drepturile și obligațiile acestora.

În vederea conformării voluntare, contribuabilul persoană fizică are următoarele **drepturi**:

- a) să obțină gratis de la SFS informații despre impozitele și taxele în vigoare, precum și despre actele normative care reglementează modul și condițiile de achitare a acestora;
- b) să obțină amânarea, eșalonarea și trecerea în cont a impozitelor în modul prevăzut de legislația fiscală în vigoare;
- c) să conteste, în modul stabilit de legislație, deciziile și acțiunile SFS, care, în opinia sa, îi lezează drepturile;
- d) să beneficieze de facilitățile fiscale, la care are dreptul conform legislației fiscale, pe perioada fiscală în care a întrunit toate condițiile stabilite.

Concomitent cu drepturile pe care le are persoana fizică în raport cu SFS, aceasta are și următoarele **obligații**:

- a) să prezinte declarația pe venit în cazurile și în condițiile prevăzute de legislația fiscală;
- b) în caz de control al respectării legislației fiscale, să prezinte la prima cerere, persoanelor cu funcții de răspun-

In order to ensure an equitable and fair tax administration activity related to individuals, subjects of taxation, we present below their rights and obligations.

In order to comply voluntarily, the taxpayer has the following **rights**:

- a) to receive, free of charge, from the State Tax Service information on current taxes and fees and on regulatory acts governing the procedure and terms of their payment;
- b) to benefit from tax deferral, installment payments, and tax credits according to the tax legislation in force;
- c) to contest, in the established manner by the legislation, the STS decisions and actions which in his opinion violate his rights;
- d) to receive tax benefits, to which he is entitled to under the tax legislation, for the tax period in which all the requirements are met.

Along with the rights that the individual has in relation to STS, the taxpayer has also the following **obligations**:

- a) to submit the income tax return in the cases and under the conditions provided by the tax legislation;
- b) in case of control of compliance with the tax legislation, to present, upon first request, to the tax authorities'

¹ Numărul milionarilor identificați din toate veniturile obținute, inclusiv din veniturile din care s-a efectuat reținerea finală a impozitului (art.90¹ din Codul fiscal), acestea nefiind pasibile de reflectare în Declarația persoanei fizice cu privire la impozitul pe venit (dividende, royalty, câștiguri de la jocuri de noroc și campanii promoționale, venituri de la darea în locațiune a bunurilor mobile și imobile persoanelor juridice, venituri de la comercializarea producției din fitotehnie, horticulură și zootehnie)/ The number of millionaires identified from all the income obtained, including from the income from which the final tax deduction was made (art.90¹ of the Tax Code), these are not subject to being reported in the income tax return (dividends, royalties, gains from gambling and promotional campaigns, revenues from the lease of movable and immovable property to legal entities, revenues from the sale of phytotechnical, horticultural and zoo technical production).

- dere ale organelor cu atribuții de administrare fiscală, documentele și informația solicitată;
- c) să asiste la efectuarea controlului privind respectarea legislației fiscale, să semneze actele privind rezultatul controlului, să dea explicații în scris sau oral;
 - d) în caz de calculare greșită și determinarea incorectă de către SFS a sumei impozitului, penalității, dobânzii sau amenzii, să dovedească acest lucru prin documente justificative;
 - e) să îndeplinească deciziile adoptate de organele cu atribuții de administrare fiscală și alte organe investite cu funcții de control pe marginea rezultatelor controalelor efectuate, respectând cerințele legislației fiscale.

În categoria veniturilor, care se supun impozitării, se includ atât veniturile în bani, cât și echivalentul în lei al veniturilor în natură obținute de persoanele fizice, precum și avantajele în bani sau în natură primite gratuit sau cu plată parțială. Veniturile în natură reprezintă contravaloarea prestației, plata muncii efectuate (muncile agricole plătite în produse, plățile salariilor în produse fabricate de societatea respectivă) [5, p.163].

Contribuabilii, care obțin venituri din activități independente și din cedarea în folosință a bunurilor imobile cu destinație locativă sau comercială, sunt obligați, de asemenea, să efectueze plăți anticipate cu titlu de impozit, în baza deciziei de impunere emise de organul fiscal teritorial, exceptându-se cazul reținerilor la sursă.

Ca totalizare a celor prezentate, se poate recomanda Serviciului Fiscal de Stat să fie în comunicare directă cu persoanele fizice, subiecți ai impunerii fiscale și să le încurajeze pe acestea să-și onoreze obligațiunile fiscale față de stat, infiltrând, astfel, civismul fiscal prin prisma conformării voluntare.

Concluzie

Evoluția procesului de administrare fiscală a condus la necesitatea de revizuire a anumitor tehnici și metode de practică fiscală, care au fost utilizate în decursul anilor.

Decenii întregi, dreptul statului de a percepe impozite și taxe de la contribuabilii de pe teritoriul său a constituit o preocupare, un obiect de studiu atât pentru realizarea necesităților sale sociale, cât și pentru dezvoltarea economică de ansamblu.

officials the documents and the information requested;

- c) to be present during the audit of compliance with the tax legislation, to sign the documents on the audit results, to provide written or oral explanations;
- d) in case of incorrect calculation and incorrect determination by the STS of the amount of tax, penalty, interest or fine, to prove this by the documentary evidence;
- e) to comply with the decisions of tax authorities and other control authorities, adopted according to the result of the carried out audits, as established in the tax legislation.

In the category of income that is subject to taxation, both the cash income and the equivalent in lei of the in-kind income obtained by the individuals, as well as the benefits in money or in-kind received free or with partial payment are included. Income in-kind represents the value of the benefit, the payment of the work performed (the agricultural work paid in products, the payments of wages in the products manufactured by the particular company) [5, p.163].

Taxpayers, who obtain income from independent activities and from disposing of real estate for residential or commercial use, are also obliged to make advance payments as taxes, based on the tax decision issued by the territorial tax authority, except in the case of withholdings.

As a summary of above mentioned, it is recommended for the State Tax Service to be in direct communication with the individuals, subjects of taxation, and to encourage them to honor their tax obligations towards the state, thus infiltrating the taxpayers' civic responsibility to comply with tax legislation through the prism of voluntary compliance.

Conclusion

The evolution of the tax administration process has led to the need to revise certain techniques and methods of tax practice, which have been used over the years.

For decades, the right of the state to collect taxes and fees from the taxpayers on its territory has been a concern, a subject of study both for the implementation of its social needs and for the overall economic development.

From this perspective, it is important to know how tax administration has evolved, being

Din această perspectivă, este important să se cunoască modul în care administrarea fiscală a evoluat, fiind ghidată de rezultatele cercetărilor științifice realizate de diverși savanți și experți în domeniul bugetar-fiscal, de progresul tehnico-științific și de tehnologiile informaționale.

Elaborat și structurat într-o manieră coerentă, acest articol abordează problematica civismului fiscal prin prisma conformării voluntare a persoanelor fizice, subiecți ai impunerii fiscale.

Prin complexitatea conținutului și a tematicii abordate, această cercetare, poate contribui la conturarea unei viziuni de ansamblu asupra modului de colectare a impozitelor și taxelor la Bugetul Public Național, de către Serviciul Fiscal de Stat, fiind utilizat ca instrument, nu constrângere fiscală, ci conformare voluntară. Această abordare deschide posibilitatea și necesitatea aprofundării cercetărilor științifice ulterioare.

Întregul demers științific vine în susținerea Serviciului Fiscal de Stat pentru realizarea unei mai bune administrări fiscale.

guided by the results of the scientific research carried out by various scholars and experts in the tax budget field, by the technical-scientific progress, by the informational technologies, and not least, by the artificial intelligence.

This article, developed and structured in a coherent manner, addresses the issue of taxpayers' civic responsibility to comply with tax legislation through the voluntary compliance of individuals, subjects of taxation.

Through the complexity of the content and the thematic approach, this research can contribute to the outline of an overview on the way of collecting taxes and fees to the National Public Budget, by the State Tax Service, being used as a tool not the tax constraint, but the voluntary compliance. This approach opens the possibility and need for further scientific research.

This entire scientific approach comes in the support of the State Tax Service for performing a better tax administration.

Bibliografie/Bibliography:

1. BATRÎNCEA, L.M. *Comportamentul fiscal – abordări teoretice și studii comparative internaționale*. București: Editura Academiei Române, 2013.
2. Codul fiscal al Republicii Moldova, În Monitorul fiscal „Fisc.md”, nr.1(49). Chișinău: Editura Bons Offices SRL, 2019, pp. 408, ISSN – 1857-3991.
3. Comunicate oficiale prezentate de către Serviciul Fiscal de Stat al Republicii Moldova.
4. MANOLE, Tatiana. *Managementul finanțelor publice*. Chișinău: Editura Tehnica-Info, 2016, pp.803, ISBN 978-9975-63-401-4.
5. MORARU, D.; NEDELESCU, M.; PREDA, Oana; STĂNESCU, C. *Finanțe publice*. Ediția a doua. București: Editura Economică, 2006, pp. 446, ISBN 973-709-268-6.
6. SOLOMON, Alina-Georgiana. *Bugetul public. Elemente de fiscalitate și coordonare a politicilor economice*. București: Editura Universitară, 2015, pp.172, ISBN 978-606-28-0346-9.

Surse online/ Online references

7. www.fisc.md (vizualizat la data de 20.08.2019).
8. <https://monitorul.fisc.md> (vizualizat la 18.08.2019).